БЛИЗЬКИЙ СХІД 31.01.2025 | Константін Вічель

Жодного бачення

Угода між ХАМАС та Ізраїлем тимчасово покращить ситуацію, але головне питання: чи надовго вона?

19 січня 2025 року в Газі набув чинності перший етап угоди про припинення вогню між Ізраїлем і ХАМАС, яка з'явилася в травні 2024 року. Ця триетапна угода передбачає завершення бойових дій з обміном полонених на заручників, поступове виведення ізраїльської армії і, зрештою, відбудову Гази. Крім того, в Газу треба буде пропускати 600 вантажівок з гуманітарною допомогою на день. В рамках першого етапу 19 січня було звільнено перших ізраїльських заручників, а також перших палестинських в'язнів, включно з численними так званими адміністративними затриманими, яких тримали під вартою в Ізраїлі незаконно, без суду і слідства. 25 січня відбувся другий раунд обміну. Наступного дня, теж відповідно до угоди, відкрили «коридор Нецаріма», щоб уможливити повернення внутрішньо переміщених палестинців на північ Гази. Контролювати процес буде консорціум приватних американських і єгипетських військових компаній, яким для цього 27 січня надали доступ до Гази.

Ситуація в Газі й досі катастрофічна. Населення стикається з наслідками масштабної гуманітарної блокади з боку ізраїльського уряду та колапсу громадського порядку. Поки не існує централізованого органу влади, уповноваженого накладати санкції, щоб гарантувати громадську безпеку і, як наслідок, упорядкований і справедливий розподіл гуманітарної допомоги.

Ситуація в Газі й досі катастрофічна

Укладення угоди стало великим полегшення для постраждалого цивільного населення Гази, незважаючи на невигідні умови. На сьогодні в результаті прямих бойових дій загинуло близько 47 тис. осіб, а кількість поранених становить близько 110 тис. Майже все цивільне населення Гази залежне від гуманітарної допомоги. Але невідомо, як довго протримається угода, з якої поки відомі тільки уривки. Ситуація надзвичайно складна, підводних каменів безліч, а право на

помилку практично відсутнє.

Передусім треба сказати, що, хоча перший етап угоди доволі визначений, не існує чіткого арбітражного механізму на випадок, якщо одна зі сторін не буде дотримуватися домовленостей. Головною проблемою тут є ХАМАС, який після 7 жовтня перестав бути квазідержавним територіальним суб'єктом, розпавшись через війну на децентралізовану мережу автономних осередків. Поки незрозуміло, чи зміг Мохаммед Сінвар, який після смерті свого брата Яхії перебрав на себе керівництво бригадами аль-Кассам, отримати повний контроль над всією мережею і чи в змозі він гарантувати, що осередки будуть дотримуватися крихкого перемир'я.

Невизначеність посилиться під час переходу від фази 1 до фази 2, який має відбутися через 42 дні. Суть цієї фази поки туманна й більш конкретно обговорюватиметься лише з 16-го дня першої фази. Якщо в цей критичний момент, наприклад, відбудеться ракетний обстріл ізраїльської території, це може дати Беньяміну Нетаньягу і його частково правоекстремістському уряду привід зірвати суперечливу угоду, яким вони залюбки скористаються. За повідомленнями ЗМІ, Нетаньягу вже запевнив в цьому свого міністра фінансів Бецалеля Смотрича після того, як той представив йому список вимог для продовження своєї присутності в уряді і, як наслідок, збереження коаліції на час фази 1. Ще одну вимогу Смотрича, яка полягала в відставці начальника Генерального штабу Герці Га-Леві, було виконано 22 січня.

Угода передбачає масштабне розширення гуманітарної допомоги, але воно під серйозною загрозою

Угода передбачає масштабне розширення гуманітарної допомоги, що на сьогодні дозволило, принаймні, значно збільшити кількість вантажівок, які в'їжджають в Газу. Але це розширення під серйозною загрозою через два фактори.

По-перше, через відсутність правопорядку: територію зараз контролюють залишки збройних угруповань включно з нещодавно завербованими бойовиками, з одного боку і кримінальні банди – з іншого. Останні в минулому вже проводили вражаючі акції викрадення та мародерства. В таких умовах навряд чи можливо організувати гуманітарну місію для задоволення всіх потреб, адже не можна гарантувати ні безпеку транспорту, ні безпеку персоналу.

По-друге, розширенню гуманітарної допомоги перешкоджають ізраїльські закони про БАПОР, ухвалені в жовтні 2024 року, які не дозволяють ізраїльській владі співпрацювати з цим агентством.

Закони, які забороняють контакти з організацією та вносять БАПОР в список терористів, набули чинності 28 січня. Їхнє призначення – не тільки ще більше ускладнити надання гуманітарної допомоги й знесилити населення Гази. Вони також повинні назавжди маргіналізувати організацію, яка вважається інституційним символом Накби.

Але якщо БАПОР, єдина структурна організація в Газі, більше не зможе узгоджувати гуманітарні перевезення з ізраїльською владою, допомога більше не доходитиме до людей. Ця мережа в Газі незамінна: жодна інша організація не має такої розвиненої кадрової структури в анклаві. Також можна очікувати, що після 28 січня ізраїльська влада заблокує весь імпорт БАПОР в Газу. Власне, він був обмежений ще до того, як закони набули чинності – з цієї причини агентство використовує етикетки й логотипи інших організацій ООН, щоб продовжувати надавати допомогу. Тому може здаватися, що частка допомоги Газі від БАПОР зменшилась, і цим користується ізраїльський уряд для применшення важливості БАПОР і наслідків його заборони.

Цілком імовірно, що інші організації спробують перебрати на себе функції БАПОР. Однак вони в жодному разі не матимуть навіть приблизно тих самих можливостей. Проста зміна назви на користь таких організацій, як *World Food Programme* або UNICEF, навряд чи задовольнить ізраїльську владу, а створення цілковито нової інфраструктури, включно з персоналом, ланцюгами поставок і логістикою, займе кілька років. Жертвами цієї затримки й невизначеності стане населення Гази.

А втім, поки незрозуміло, чи буде цей закон насправді виконуватися, особливо з огляду на поточний судовий процес проти Ізраїлю за звинуваченням в геноциді, який прямо стосується гуманітарних питань, а також міжнародні ордери на арешт Нетаньягу й колишнього міністра оборони Галанта, які порушують аналогічні питання. Німецький уряд, до речі, мав би вжити заходів, щоб запобігти реалізації закону й забезпечити гуманітарні поставки в Газу. Зрештою, в умовах відсутності порядку в Газі й невизначеності з БАПОР поки неясно, чи матиме розширення гуманітарної допомоги довготривалий ефект, чи буде лише короткочасним спалахом. Другий варіант здається більш імовірним.

В тій частині угоди, зміст якої відомий, відсутнє будь-яке чітке

В тій частині угоди, зміст якої відомий, відсутнє будь-яке чітке бачення майбутнього Гази, як і Палестини. Текст не містить жодних натяків на можливість реалізації

бачення майбутнього Гази, як і Палестини

права палестинців на самовизначення. Угода в її нинішньому вигляді веде до малоконтрольованої деескалації, яка залишить народ в більш-менш анархічному стані. В такому вакуумі системна відбудова майже неможлива. Вона має бути інтегрована в політичний процес, адже тільки так можна усунути причини насильства. Але в теперішніх умовах більш імовірним здається інший сценарій (який завершиться новою війною): злиденна анархічна смужка узбережжя, де залишки озброєних груп і економічно мотивовані «воєначальники» тероризують цивільних, роблячи їхнє життя нестерпним. Цього в жодному разі не можна допустити.

Ідею президента Трампа переселити палестинців з Гази в Йорданію та Єгипет і, як наслідок, етнічно очистити Газу цілковито схвалили ізраїльські праворадикали, такі як міністр фінансів Бецалель Смотрич і тепер уже колишній міністр національної безпеки Ітамар Бен-Ґвір, але одразу відкинули ті країни, що їх Трамп залучив до гри. Невідомо, чи це серйозна пропозиція Трампа, чи просто ідея, але треба усвідомлювати, що це нереалістичний варіант, який до того ж став би ще одним злочином проти палестинців.

Для того щоб всі люди в регіоні, включно з палестинцями, справді могли жити з рівними правами в мирі, свободі та гідності, рішення треба шукати не в площині насильства, а в площині політики. Зокрема, США та Німеччина після 15 місяців некритичної підтримки воєнних цілей частково праворадикального ізраїльського уряду (нереалістичних з самого початку) мають замислитися про те, які політичні підходи призвели до стійкого миру в інших випадках і як їх можна реалізувати. Ця війна в Газі має бути останньою.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Константін Вічель

Д-р Константін Вічель (Konstantin Witschel) – консультант з питань Ізраїлю, Палестини, Сирії та Ємену, а також з питань миру та безпеки в відділі Фонду ім. Фрідріха Еберта (FES), присвяченому Близькому Сходу та Північній Африці.